

III. Kronborg-Amt.

Kronborg-Amt strækker sig i Længden fra Tiisvilde til Helsingør 6 Mile og i Bredden fra Gilleleie til Nivaae 3 Mile. Dette Amt er omgivet mod Østen med Øresund; mod Vesten med Isefiorden, som der har sit Indløb fra Havet; mod Søndsten med Frideriksborg- og Hirschholms-Amter; og mod Norden med Kattegat.

Kronborg-Amtes kontribuerende Hartkorn er 5026 Tønder, foruden Skov- og Mølleskyld. Det indbefatter to Herreder, nemlig: 1) Liungekronborg-Herred, som har 2124 Tdr. Hartkorn; og 2) Holboe-Herred, som har 2902 Tdr. Hartkorn. Grunden er her til Deels god frugtbar Agerland, men den største Deel er Skov, saa og Tørvemoser. Skovene ere opfyldte med Hiorte, Raaer og Daaedyr til det kongelige Hofs Provision og til Jagt. Mod Vesterkanten findes løs Sand, som af sin lette Bevægelighed kaldes Flyvesand, hvilket i nogle Aar i Kong Friderik den Fierdes Tid truede den omliggende Egn med Ødelæggelse, men blev ved anvendte anseelige Bekostninger dog standset i sin Flugt. Bønderne i dette Amt ere de meest Velhavende i hele Siælland, og tilhører Kongen eene, da her er ikkun en eeneste Herregaard, nemlig Krogerup. De kongelige Fiskerier i Kronborg-Amt ere 20 ferske Seer og 26 Damme.

De kongelige Vange til de kongelige Stutterier i Kronborg-Amt ligge langs med Esseroms, Søe paa den vestlige Side, og kaldes i Almindelighed de syv Esseroms-Vange, hvilke er Kuirasseer-, Ængels-, Fændrik-, Tumler-, Munke- og Krudahle-Vangen, samt Lunden. Ved Strandkanten af dette Amt, især ved Hornbek, Snekersteen og Gilleleie, fanges i største Mængde Torsk, Aal, Sild, Tunger, Flyndre, Hornfisk etc. hvilke sælges i Kiøbenhavn og Helsingør.

Udi dette Amt ligger een Kiøbstad, nemlig Helsingør; saa og to kongelige Slotte, nemlig: Fredensborg-Slot og Kronborg-Slot.
Vi merke nu

A. Liungekronborg-Herred.

Liungekronborg-Herred har 2124 Tdr. kontribuerende Hartkorn foruden Skov- og Mølleskyld. Dernæst 3 Kirker i Kiøbstæden Helsingør, og 8 Landsbye-Kirker; men 3 Kirkesogne deraf høre nu

under Hirschholms-Amt. Kirkesognene ere disse: 1) Tikiøb-Sogn, har 597 Tdr. Hartkorn. 2) Hornbek-Sogn har intet Hartkorn, men bestaaer af lutter Fiskere. 3) Asminderød-Sogn har 425 Tdr. 4) Lillerød-Sogn har 61 Tdr. Disse Sogne høre til Kronborg Amt. Men derimod høre til Hirschholms-Amt følgende Kirkesogne, nemlig 5) Birkerød-Sogn, har 407 Tdr. 6) Blausterød-Sogn har 193 Tdr 7) Karleboe-Sogn har 441 Tdr. 8) Grønholt-Sogn henregnes i Matrikulen til Liungefrideriksborg-Herred, og har 122 Tønder Hartkorn, og altsaa under Frideriksborg-Amt.

Vi merke nu hvert Kirkesogn især:

1) **Helsingør**, en anseelig stor Kiøbstæd, beliggende 5 Mile fra Kiøbenhavn ved Øresund paa Skraabrinken af et Bierg, ganske nær ved Kronborg-Slots yderste Fæstningsværker. Den er den største, folkerigeste, og baade af Bygning den anseeligste, saa og af Handling den meest berømmeligste Handelsstad i Siælland. Dens Navn har den af de gamle gothiske Folk, som kaldtes Helsing. Den fik sine allerførste Kiøbstæds-Privilegier af Kong Erik af Pommern Aar 1416.

Byen er ikke befæstet, har 4 Porte, 7 store lange Gader og endeel Stræder, henved 700 Gaarde, omtrænt 6000 Mennesker, naar Garnisonen indberegnes, samt anseelige murede Huse og Bygninger af nyeste Arkitektur, især de Gaarde, som ligge ned mod Stranden.

Byen har to Sognekirker, nemlig St. Olai Kirke, som er stor og tækket med Kobber, og er indvendig een af allerziirligste af Malning og Forgyldning, især Altertavlen, som Aar 1735 ved en Borgers Gavmildhed blev overalt forgyldt. Koret er afdeelt fra Kirken med 76 Messingpilere. I Kirken findes mange kostbare Epitaphier. Spiret paa Kirketaarnet nedblæste A. 1737, og er ei endnu sat i Stand. Den anden Kirke er St. Mariæ Kirke, med et smukt Spiir; den er tillige Garnisons-Kirke, og i den prædikes saavel i det tydske som danske Sprog. Før Reformationen har denne Kirke været de Dominikaners eller Sortebrødres Kloster. Til denne tydske Kirke henhører Kronborgs Gevæhrfabrik i Tikiøb-Sogn. Næst ved St. Mariæ Kirke er den latinske Skole, som er en grundmuret Bygning, to Etager høi, med beqvemme Værelser til Rektor, Konrektor og tre Hørere. Denne Skole er rigeligen forsynet med Beneficier. Byen har et stort Hospital, bestaaende af to grundmurede Længder og to Etager høi, hvori ere 80 Lemmer, som ugentligen nyde hver

tre Mark foruden Lys og Varme. I den nederste Etage er en smuk Hospitalskirke, ziret med et Spiir paa Taget. Kapellanen ved St. Olai Kirke er tillige Hospitalspræst. Fattighuset er et mindre Hospital, hvor 30 til 40 Lemmer underholdes af de Gaver, som Byens Indvaanere godvillig giver dertil.

Raadhuset er en grundmuret Bygning af tre Etagers Høide.

Den kongelige Toldbods eller Øresunds Toldkammer, er en ziirlig og anseelig Bygning, opbyggt Aar 1742 paa kongelig Bekostning, og ligger tæt ved Sundet, hvor alle Skippere, som passere Sundet, og nødvendig skal gaae her i Land, indfinde sig med deres Konnossementer, for at klarere og betale Øresunds Told efter Toldrullen af deres indehavende Ladninger. Øresunds Toldrulle er dateret Kristianopol den 13de Augusti Aar 1645, og fornyet ved Staterne af Holland og Kongen af Danmark den 15de Junii Aar 1701. Ligeledes Guldolden af nederlandske Skibe, Fyhrpenge og Løgtepenge; ligeledes annammes af alle Skibe Tøndepenge, Havnepenge, Oppenge, Lastpenge, Defensionstold, etc. Ved Øresunds Toldkammer er en Tolddirekteur, fire Toldkammererer, to Toldinspektører, en Translateur, en Passkriver, en Stempelforvalter, en Kasserer.

Byens mindre toldkammer med dets egne Toldbetienteres Kontoirer. Den Aar 1764 anlagde Havn til Skibenes Sikkerhed vil uforbigængelig forfremme Byens Handel og Tilvext; dog er den egentlig en Broearm, men ikke en stor Havn nok for større Skibe end 8te Fod dybstikkende. Byens beqvemme Beliggenhed paa den yderste Pynt og Hjørne af Siælland, da den grændser baade til Øster- og Nordsøen, beforder daglig dens Næring og Handling, da ofte for kontrair Vind sankes i faa Dage paa Helsingørs Rheed nogle hundrede Skibe, som behøve Skibsprovision af Kiød, Brød, Fisk, Øl, Melk, Urter, Vine, saa og Touge, Ankre etc. saa at de mange Søefarende give Byen god Næring, ja ofte foraarsager, at slige Vahres Priis stige paa kort Tid høiere end sædvanlig.

Alle handlende Nationer have her i Byen deres Konsuler boende, saasom de Engelske, Hollandske, Franske, Spanske og Russiske, for at klarere deres Nationers Skibe ved Toldkammeret, naar de ankomme. Ligeledes beforders Byens Næring af Færgeløbet, da mange Fremmede hvert Aar reise derigiennem, som komme reisende fra og til Tydskland, Danmark, Sverrig og Norge, som alle maae passere Sundet, og ofte, fordi Vinden er kontrair til Overfart, maae opholde sig nogle Dage. Fra Helsingør blive Reisende satte oven Sundet ved Færgsmakker over til

Helsingborg paa svensk Grund. Disse Smakker bekostes og holdes færdige af et Fiskerselskab, som for Transporten nyde en vis foreskreven og fastsat Færgetaxt.

I Byen er anlagt to Sukkerraffinaderier, et Spinderie for at hævme Betlerie og at hielpe de Fattige til at fortiene Brød. I Byen er en Hestemølle og uden for Byen er fem Veirmøller. Ved Byen er to Teilbrænderier.

Byens Magistrat er en Borgemester og to Raadmand, en Byefoged. Hamborger ridende Post ankommer her hver Mandag og Fredag, men afgaaer hver Tirsdag og Løverdage. Den norske Post ankommer igiennem Sverrig her til Byen om Torsdagen, og afgaaer tilbage til Norge om Søndag Morgen. Den svenske Post ankommer om Tirsdag og Løverdage, men afgaaer til Sverrig Mandag og Fredag. Den daglig gaende Post imellem Helsingør og Kiøbenhavn baade afgaaer og kommer hver Dag.

Market holdes her den 8de Octobr. og den 24de Octobr. Vidtløftigere kan læses i Boesens Helsingørs Beskrivelse, trykt Aalborg 1757..

Marienlyst, er et kongeligt Lystslot og Sommerhuus med en kostbar Hauge, beliggende tæt uden for Helsingør, tilhørende Dronning Juliane Marie, som har givet dette Palais sit Navn. Paa det Sted, hvor nu dette Palais staaer, har i forstum Tid staaet et Karmeliteerkloster. Det ligger paa Brinken af det høie Bierg saa høit over Byen, saa at Udsigten fra Gemakkerne er overmaade skøn og herlig, efterdi man kan see ud i Kattogat, saa og Ud- og Indfarten i Sundet, hvor Søen aldrig er tom for Skibe; ligeledes kan man ogsaa see over i Skaane og Halland, saa og det Forbjerg Kullen. Ved Bagsiden af Palaien kan man med Vognen formedelst Afsætninger kiøre for de øverste Gemakker. Den ene Deel af den prægtige Hauge er rigelig besat med Billedstatuer, Vandbækkener og Blomsterqvarterer; men i den anden halve Part voxer overflødig rar Frugt. Dette Steds gamle Navn var Lundeauge.

Øresund kaldes Vandet eller det Søestræde imellem Helsingør paa Siællands Grund, og Helsingborg paa Skaanes Grund. Man kalder det kortere i daglig Tale gemeenlig Sundet.

Igiennem Øresund skal alle de Skibe uforbigængelig passere, som komme fra Østersøen og seile ad Nordsøen til, eller komme fra Nordsøen og gaee ad Østersøen, hvilke nødvendig maae ankre paa Helsingørs Rheed, medens Koffardiekapitainer eller Skipperne gaee i Land og klarere for deres indehavende Ladninger paa Øresunds Toldkammer. Igiennem Sundet

passere hvert Aar over 5000 Skibe af alle Slags Nationers, hvoriblant de fleste ere Hollændere, hvis Skibes Antal gemeenlig er aarlig 1900 til 2000. Overfarten over dette Sund fra Helsingør til Helsingborg er næsten tre Fierdingvei. Her udi Sundet ligger altid til Ankers fra Foraaret lige til Vinterens Begyndelse et Kongeligt Dansk Vagtskib, som er en armeret Fregat, hvor alle Skippere paa de forbiseilende Skibe har at mælde sig for den kommanderende Chef paa Vagtskibet, for at fremvise deres medhavende Passer og Konossementer,

Kronborg, en stærk Fæstning og kongeligt Slot, beliggende tæt ved Helsingør ved Indløbet af Sundet. Det er anlagt af Kong Friderik den Anden Aar 1577 og blev fuldendt Aar 1585, til at forsikre sig Indkomsterne af Øresunds sædvanlige Told; hvilken Rettighed, grundet paa ældgammel Brug, er ved høitidelige Traktater erkiendt af alle Nationer at tilhøre Kongen af Danmark allene.

Slottet bestaaer af fire Længder i en Qvadrat af hugne Qvadratsteen, og ziret i Hiørnerne med 4 Taarne af gothisk Arkitektur, tækket med Kobber, er indvendig prægtigt og kongeligt; især er den store Riddersahl prydet med særdeles skiønne Malerier; Slotskirken er overmaade zirlig med fristaaende Pillere og Bildhuggerarbeide i Marmor og Alabast. Midt paa Slotsgaarden staaer en stor Fontaine. Slottet beboes af den kongelige Kommendant, saa og af nogle til Garnisonen henhørende Betientere. Over den yderste Slotsport staaer dette danske Vers af Biskop Thomas Kingo:

Trin ind, om du est værd, jeg lader op min Bue, Og aabner pladsen til det kronet Slot at skue, Tre Konger det har ført af Vand, af Ild, af Skud, Trods Havets Svælg, trods Brand, trods Fienders Kuglers Brud. Nu har Kong Kristian den Femtes Magt og Møie, Ret kronet Værket, trods du Avindsyges Øie, Gud give Kongen og Hans Slægt en evig Rod, Saalænge Øresund skal kysse Kronborgs Fod.

Aar 1691 er Kronborg Fæstning af Kong Kristian den Femte endnu mere forbedret, og til en Erindring derom blev slagen en stor Medaille, paa hvis ene Side sees Slottet med sine Fæstningsværker, og derunder læses *Coronæburgum*; og paa den anden Side sees en dobbelt Hovednøgel med Omskrift: *Claudit & Recludit*. Den veier 18 Lod. Se Lorentzens *Mulæum Regium* del Nummis pag II. No. 48. Atter i Kong Friderik den Femtes

Tid er Fæstningen forsynet med flere Udenværker, saa at den nu er een af de allerstærkeste Fæstninger i Europa Den ældste og inderste Fæstning har fire Bastioner, og er beklædt med stærke Mure, som udvortes ere med tykke underjordiske Hvælvinger forsynede, saa at ingen nedfalden Bombe kan gjøre Skade. Uden for denne Muur og Grav ere mod Landsiden mineerte Raveliner og Forværker. Mod Havssiden ere Bastionerne forsynede med grovt Skyts, saa og dobbelte Kartouer. Fra een af Bastionerne vaier altid det danske Flag.

Ethvert Skib, uden Forskiel, som seiler igiennem Øresund, hvad enten de kommer Nord eller Sønden fra, skal, for at bevise Fæstningen den tilbørlige Honneur, stryge deres Seil, og holde dem nedstrøgne i fulde 5 Minuter, da enhver som forsømmer denne Pligt, kan vente sig ved Kanonskud fra Fæstningen at blive tvungen til at bevise samme Honneur, og desuden bliver tilholden at betale Bøder for sin Overhørighed, og bøde for hvert efter ham gjort Kanonskud. Dette Reglement for Strygningen i Øresund er udgivet den 3 April Aar 1756. Dersom de forbiiseilende Skibe have Kanoner om Borde og tillige salutere Fæstningen med visse Skud, da blive de igien betakkede fra Fæstningen med Skud.

Paa dette Kronborg Slot blev den danske Prinzesse Anne, som var Kong Kristian den Fierdes Syster, viet per procuratorem, til Kong Jakob af Skotland Aar 1589. Og Aar 1590 paa Paaske Dag blev Kong Kristian den Fierdes anden Syster, Prinzesse Ælisabeth, viet paa dette Slot til Hertug Henrik Julius af Brunsvig-Lyneborg. Fra dette kongelige Slot blev den danske Kronprinzesse Sophia Magdalena ført som Prinzessebrud Aar 1766 den 15 October med stor Solennitæt over Sundet over til Helsingborg, hvor hendes høie Brudgom, den svenske Kronprinz Gustav, nu Konge i Sverrig, tog imod hende ved hendes Ankomst til Helsingborg-Broe. Ligeledes er at merke, at Dronning Karoline Mathilde opholdt sig paa dette Slot nogle Uger, fra den 17 Januarii Aar 1771 indtil hendes Bortreise fra Sundet.

2) **Tikiøb-Sogn**, som er eet af de største Sogne i Siælland. Dertil hører Kirkebyen Tikiøb, har, foruden Præstegaarden, Degneboligen og Skolen, 5 Gaarde, 16 Huse. Tikiøb-Skovhuse, 11 Huse. Kathei, en Gaard. Lille Æsbønderup har 4 Gaarde, 5 Huse. Paa lille Esbønderup Mark blev Aar 1736 opdaget to store Steenkamre i en Bakke. Saande har 2 Gaarde. Joenstrup har 5 Gaarde, 3 Huse. Bøtterup har 5 Gaarde,

1 Boel, 4 Huse. Harritshøy 3 Gaarde, 13 Huse; der er een dansk Kolonistgaard. Bedstrup har 5 Gaarde, et Huus. Risbye har 2 Gaarde, 5 Huse. Birkehuus er eet Huus. Bersholm har 9 Gaarde, 11 Huse; her er en smuk bygt Gaard, hvis Hovedlænge er Grundmuur og teighængt, og har to Gaardes Avl. Plejelt har 12 Gaarde, 1 Boel, 9 Huse. Haureholm 6 Gaarde, 7 Huse. Hornebye har 9 Gaarde, 8 Huse. Søehuset er eet Huus. Holmegaard er een Gaard. Steenstrup har 3 Gaarde, 2 Huse. Saunte har 10 Gaarde, 9 Huse. Skibstrup har 7 Gaarde, 7 Huse. Apperup har 4 Gaarde. Teilstrup, en Boel. Fuglefinger, er 2 Huse. Hørserød har 7 Gaarde, 1 Boel, 7 Huse. Ørsholt, er en smuk Lystgaard, beliggende ved Gurre-Sø. Katterup er een Gaard. Gurre har 6 Gaarde, 4 Boel, 5 Huse. Udi Gurre-Bye findes endnu Rudera af Kong Waldemars den Tredies Stald. Ved Byen er en Høi, besat med Træer og Vand omkring, hvorpaa, fordem har staaet Gurre-Slot Aar 1375 i Kong Waldemar den Tredies Tid. Denne Gurre-Høi er meget behagelig, thi den har Gurre-Sø paa den ene Side, og Skoven, som omringer den, paa den anden Side. Imellem dette Gurre-Slot og Søeborg reiste ofte Kong Waldemar den Tredie. Udi Vangen seer man ogsaa Rudera af en Teglovn. Hestevangen gaaer i mange Bugter, og derfor kaldes den Rumpevangen. Ved Gurrevang ligger Gurrehuus, som er Skovridergaarden tæt ved Guresøe. Leerhuset er eet Huus. Nyerup har 6 Gaarde, 6 Huse. Nyerupgaard er et smuk bygt Lyststed. Nyerup-Porthuus er 2 Huse. Kronborg-Ladegaard har 30 Tønder Hartkorn. Kronborg-Teglgaard er et Teglværk. Snekkersteen har 4 Boel og 14 Huse, er et Fiskerleie, beliggende tæt ned ved Stranden, har lutter teglhængte Huse, hvis Beboere ere fornemme Fiskere og Seilere, som ikke alleneste have god Næring af Havet ved deres idelige overflødige Fiskerie, da Sundet ved Snekkerstenen og Espegerde giver Mængde af alle Slags skiøen Strandfisk, men de drive endog Kiøbmandskab med de mange Skippere, som for Modvinds Skyld ofte maae legge sig til Ankers paa den saa kaldede Jyde-Rheed; ja disse Beboere have ogsaa selv store Baade og maadelige Fartøier, med hvilke de seile paa Jylland og andre Provinzer. Disse mange teglhængte Huse og smukke Bygninger, hvoriblant en grundmuret Gaard, hvortil er en privilegeret Kroe, giver dette Fiskerleie Anseelse af en liden Kiøbstæd. Teilgaardshuset er eet Huus.

Fiskerboden, eet Boel. Mollenborg, eet Huus. Skotterup, 8 Huse. Lokkerup. Dahlsborg, en Lystgaard ved Stranden. Boerup, een Gaard og 2 Huse. Rørtang har 4 Gaarde, et Huus. Flynderup har 3 Gaarde. Æyebek-Vanghuus er 2 Huse. Æspegiærde har 2 Gaarde, eet Boel og 6 Huse, liggende ved Strandkanten, hvor der falder got Strandfiskerie. Søebekhuus er et Lyststed med en Stampemølle. Tibberup har 5 Gaarde, 5 Huse. Tibberupmølle, eet Huus. Mørdrup har 9 Gaarde, 2 Boel, 3 Huse. Busserup, eet Boel. Munkegaard er 2 Gaarde og 5 Huse. Kroghenborg, et Lyststed med 3 Vange og Steengierder omkring. Brunmark er to tydske Koloniegaaarde. Reenstrup har 2 Gaarde, 2 Huse. Halgestrup, een Gaard. Denne Egn er meget behagelig baade formedelst Udsigten til Stranden og Sundet, hvor Skibene daglig i Mængde passere forbi til Nord- og Østersøen, saa og af den store Skov, hvori er den kongelige Vildbane, saa og mange Skove og Jagtveie. Udi Tikiøb-Sogn ere tre Skoler, nemlig to kongelige Skoler, og en Skole, stiftet af Frue Konferenzraadinde Rostgaard.

2) **Hornbek-Sogn**, hvis Kirke er Aar 1737 af ny grundmuret og opbyggt, hvortil Sognemændene har foræret et Slag-Uhrværk. Dertil hører Hornbek, Kirkebyen, har 4 Gaarde og 48 Huse, og er ellers et Fiskerleie ved Stranden. Dette Fiskerleie seer ud som en maadelig Kiøbstæd, formedelst sine smukke teglhængte Bygninger, hvis folkerige og formuende Beboere ere stræbsomme Fiskere, som leve af overflødig Strandfiskerie, saa og af deres Søefart; thi de besegler alle Provinzer med deres Fartøier. Disse Mænds Koner ere Tvettersker og Blegfolk, som blege Klæder for Folk. Ællekilde har eet Boel. Aalsgaard har eet Boel og 27 Huse, og er et Fiskerleie, som beboes deels af Fiskere, deels af Gevæhrfabrikens Folk. Boerne har 2 Boel og eet Huus. Ællekilde Ællepind. Bobaken. Gammel Sandhuus har 4 Huse. Hellebek er et lidet Palais med Hauge. Kronborg-Gevæhrfabrike, tilforn Hammerværket kaldet, har Anseelse af en liden Kiøbstæd formedelst sine smukke Bygninger. Paa dette prægtige Værk, beliggende en halv Miil fra Helsingør, fabrikeres aarlig over 3500 Flinter, foruden Bajonetter og Pistoler, og det altsammen overmaade net giort. Paa dette Værk arbeide mere end 400 Mennesker; deres Ungdom oplæres af en Student. Tilforn har denne Fabrik hørt til Tikiøb-Sogn, men nu efter kongelig Befaling hører Fabrikens Folk ind

til den tydske Kirke i Helsingør, og skal Sognepræsten sammesteds give til nu værende Sognepræst i Tikiøb Mag. Garboe aarlig 20 Rdlr., men ei efter hans Død længere, da den Refusion ophører.

4) **Asminderød-Sogn**, hvis Sognepræst er tillige Slotspræst ved Fredensborg-Slot. Udi Asminderød-Kirke er i Koret en Stoel, hvor Dronning Sophia Amalia ofte hørte Prædiken, naar hun om Sommeren residerede paa Ebbekiøbgaard. Kirkens Altertavle er skiænkt af høibemeldte Dronning. Til dette Sogn hører Kirkebyen Asminderød, har 6 Gaarde foruden Præstegaarden og en Deel Huse. Fredensborg-Slot. Kraagerup-Gaard eller Krogerup, en meget fornøielig Sædegaard eller liden ukomplet Herregaard, beliggende imod Søkanten meget behagelig, og, er omgiven af Skove. Fra denne Gaard kan daglig sees alle, de Skibe, som passere igiennem Østersøen. Paa denne Gaard boede i Kiøbenhavns Beleirings Tid Aar 1658 den af sin store Troskab mod sit Fæderneland bekiendte Hans Rostgaard, Amtsforvalter over Kronborg-Amt. Langstrup har 23 Gaarde. Ændrup har 9 Gaarde, Dagelykke har 10 Gaarde. Øverste Torp har 5 Gaarde Nederste Torp har 4 Gaarde. Danstrup har 8 Gaarde. Nyboe har 4 Gaarde. Søholm har 8 Gaarde. Vekeboe har 4 Gaarde. Laugerød har 4 Gaarde. Boelandsgaarde er 4 Gaarde, ved hvilke ere en Deel Høie, kaldet Boelands Høie, hvor der ere mange hedenske Begravelser. Knurrenborghuus. Skiæremølle, eet Huus, Baastrupgaarde ere 2 Gaarde. Høysagergaarde ere 2 Gaarde. Tueltsgaarde ere 4 Gaarde. Roegaard er ved Fredensborg, hvoraf svares Tiende, er een Gaard. Sletten har 22 Huse og er et Fiskerleie, hvor lutter Fiskere boe, som tillige seile imellem Provinzerne. Æbbekiøb er nu Fredensborg; thi i fordum Tid var Æbbekiøbgaard en stor kongelig Avlsgaard, hvor Kong Kristian den Femtes Dronning Sophia Amalia residerede paa om Sommeren; men Bygningen blev siden afbrudt og dens Marker bleve udlagte til det kongelige Stutteries Vange, hvoraf een Vang endnu kaldes Æbbekiøbvang. Humlebek har 24 Huse og er et Fiskerleie, beliggende ved Sundet neden for Kraagerup; her gik den svenske Kong Karl den Tolvte i Land med sin Armee af 14000 Mand Aar 1700, men kom ei videre formedelst den Travendalske Fred, som da blev sluttet.

Fredensborg-Slot er et kongeligt Lystslot, beliggende midt i Skoven, omgivet med Lysthauge og Skove med Alleer til Esserom-Søe. Dette Slot er nyt bygt Aar 1720 af Kong Friderik den Fierde. Over Slotsporten læses disse Ord: Da Krig og Orlogs Tid ved Gud en Ende fik, Blev Fredensborg opbyggt i Fred af Friderik. Og at dets Freds Paulun skal Krigens Minde være. Da fik den Navn af Fred og Friderik at bære. Hvor Slottet nu staaer, var tilforn en kongelig Avlsgaard, kaldet Østrup. De høikongelige Herskabers Gemakker ere her prægtige, og finder man saavel i Gemakkerne som i Galleriet en udvalgt Samling af de rareste Malerier, meest af nederlandske Mesteres Arbeide, saasom af Slingeland, van Doer og Romeyn. Slotsgaarden er ottekantet og besat med skyggefulde Træer for Vinduerne. Midt paa Slotsgaarden staaer en Springbrønd, som bærer Fredens Billede, gjort i Florenz. Over Porten ind til Slotsgaarden staaer et lidet Spiir. Paa den yderste Forgaard ere paa begge Sider Stalde, Remisser og Betienternes Værelser. Slotskirken, som har et anseeligt Alter og er overmaade smuk indrettet, ligger paa den nordre Side af Slottet, og er ziret med et Spiir; udvendig paa Frontespicen sees Kong Friderik den Fierdes Brystbillede i Marmor. Slotshaugen, som er Skoven selv, der omringer Slottet, og er giennemskaaren med mange Aleer, er ved Hr. Wiedewelt, dansk Professor ved det kongelige Maler- og Bildhugger-Akademie, prydet med Vaser, Statuer og Postamenter. Om Nordmandsdalen i den kongelige Lysthauge ved Fredensborg kan efterlæses Grundts Beskrivelse, trykt Aar 1773. Foruden adskillige kongelige Lysthuse er mod Søen et Lysthuus, hvori kan holdes Taffel, og ud over Vandet er et saa kaldet Anglehuus, hvor man ved Vinduet kan staae og angle eller drage Fisk op til sig af Søen. Ikke langt herfra ligger en kongelig Lystjagt, til det kongelige Herskabs Forlystelse at seile med paa Esserums-Søe.

5) **Grønholt-Sogn** er Annexet til Asminderød-Kirke. Dertil hører Kirkebyen Grønholt, har 10 Gaarde, 10 Huse. Søerup har 3 Gaarde, 12 Huse; alle Huusmændene i denne Bye ere Bleegmænd, som blege Linnen for Folk. Lønholt har 18 Gaarde. Udi Tulstrup-Græsvang findes en Holm med Træer, omringet med Graver, hvor Kong Friderik den Fierde ofte spiiste, naar han var paa Jagt. Grønholts Kirke hører til Liungefrideriksborg-Herred.

6) **Lillerød-Sogn** er Annexet til Blausterød-Kirke, som hører til Hirschholms Amt. Dertil hører Kirkebyen Lillerød, har 8 Gaarde, 19 Huse. Børstingerød har 3 Gaarde, 3 Huse. Nek 5 eeneste Huse. Lillerøds Kirke er kullet og uden Taarn. Om de øvrige tre Sogne, nemlig 1) Blausterød-Sogn, 2) Birkerød-Sogn, og 3) Karleboe-Sogn, som ogsaa ligge i Liungekronborg-Herred, bliver siden at melde ved Hirschholms Amt, hvorunder de Aar 1739 ere henlagte.

B. Holboe-Herred.

Holboe-Herred har 2902 Tdr. kontribuerende Hartkorn, foruden Skov, og Mølleskyld. Dernæst 13 Landsbye-Kirker, hvilke ere: 1) Ramløse-Kirkesogn, som har 251 Tdr. Hartkorn. 2) Annise-Sogn har 160 Tdr. 3) Veibye-Sogn har 380 Tdr. 4) Tibirke-Sogn har 43 Tdr. 5) Græsted-Sogn har 286 Tdr. 6) Maarum-Sogn har 146 Tdr. 7) Blidstrup-Sogn har 210 Tdr. 8) Søborg-Sogn har 304 Tdr. 9) Gilleleie-Sogn har intet Hartkorn. 10) Helsing-Sogn har 267 Tdr. 11) Valdbye-Sogn har 146 Tdr. 12) Esbønderup-Sogn har 186 Tdr. 13) Nøddeboe-Sogn har 24 Tdr.; men Kirken hører til Liungefrideriksborg-Herred. (See foran Pag. 79).

Vi merke nu hver især:

1) **Ramløse-Sogn.** Dertil hører Kirkebyen Ramløse, har 21 Gaarde, 40 Huse, og har fordum været et Lehn til de katholske Bisper af Roskilde; og da laae der en stor Gaard ved Skoven, som kaldtes Hofgaarden: men efter Reformationen boede en Bonde derpaa, da den var paa 24 Tdr. Hartkorn, som i Kong Friderik den Fierdes Tid blev udlagt til 3 Bøndergaarde. Denne Gaards Marker gaaer til det flyvende Sand, som ved Steendiger ere adskilte. Paa denne Græsning har ligget Adzerboe-Slot, som Rigets Hofmester Poul Laxmand eiede Aar 1502 i Kong Hanses Tid. Ved dette Slot har ligget Nogle Landsbyer, hvilke tillige med Slottet af Flyvesandet ere ødelagte, saa at Stedet, hvor Slottet fordum har staaet, ei engang vides nuomstunder længere; dog er en stor Eng deraf, kaldet Ryen, lagt til Tisvilde-Bye. Skierene har 7 Gaarde, 6 Huse. Agerup har 6 Gaarde, 8 Huse. Taagerup har 3 Gaarde, 2 Huse.

2) **Annise-Sogn** er Annexet til Ramløse-Kirke. Dertil hører Kirkebyen Annise, har 20 Boel og 50 Huse. Paa Annise-Mark ved Arre-Søe har i fordum Tid ligget en Herregaard, hvoraf der endnu sees Volde og Graver. Husebye har 6 Gaarde, 2 Huse. Udi dette Sogn ligger Arre-Søe eller Arrøe-Søe, en stor dyb Søe, 5 Mile lang i Omkreds, og har Frideriksborg-Amt paa de tre Sider og Kronborg-Amt paa den fjerde Side. Denne Søe havde sit Udløb i Isefiorden; men da Flyvesandet med sin Sandflugt havde ødelagt mange Marker og Byer, og omsider naaede Arre-Søe, saa tilstoppede denne græsselige Sandflugt tilsidst denne Søes Udløb i Isefiorden, og derved forvoldte de omliggende Markers Oversvømmelse. Hvorudover Kong Friderik den Fierde lod en Kanal grave, saa at Arre-Søe fik Udløb til Havet, og de omgrændsende Sogne nu fik god Engbund og Tørveskiær. (Herom er meldet tilforn ved Kregome-Sogn i Strøe-Herred, Pag. 80.)

3) **Veibye-Sogn**, hvortil hører Kirkebyen Veibye, har 16 Gaarde, 26 Huse. Mynge har 9 Gaarde, foruden to Gaarde, som hører til Valbye-Sogn. Ørbye har 16 Gaarde, 14 Huse. Hollese har 13 Gaarde, 14 Huse. Underup har 4 Gaarde, 7 Huse. Udi Veibye-Sogn er til en ævig Erindring om Adzerboe-Flyvesand, som med sin skrækkelige Sandflugt tog saa stærk Overhaand, at det ødelagde og skyflede mange Marker, Byer og Stæder, men blev dog omsider ved Kong Friderik den Fierdes Omhyggelighed lykkelig standset og Hemmet af Joh. Ulrik Røhl ved Gierder og Marehalm, opsat Aar 1738 af Kong Kristian den Siette en Statue, hvorpaa læses følgende tredobbelte Inskription, nemlig paa den første Side staaer denne latinske Inskription:

staaer denne latinske Inskription: Deo Optimo Maximo Statori & Augustissimis Regibus, Divo *FRIDERICO Quarto* & *CHRISTIANO Sexto*, Quod eorum jussu, auspiciis & impendiis Hæc Loca, exitioso arenarum incurfu; Quæ jam diu incredibili impetu effusa, Agros, Pascua, Sylvas, Domos, integraque Rura Obducebant, Nunc feliciter liberata Atque ad Culturam pristinam revocata, Securitatem, Tantum non omnibus desperatam acceperunt. Advigilante Territorii Præfesto *Friderico de Gram*, Ord. Eleph Eqv. S. R. M. Conf. Int. Supr. Venat. Magistro. Opus verò solerter industrieque peragente *Johanne Ulrico Røhl*. Commune *Agricultorum* Totaque Vicinia Tanto Divini Numinis Piissimorumque Patriæ Patrum Beneficio Obstricta, M. H. P. Paa den anden Side

Paa den anden Side staaer denne danske Incription:

Her saae det ilde ud for nogle Tider siden. Med Sand var alting takt og Faren var ei liden; Sandhavet voxte til, fløi frem, naar Vinden kom, Og drev saa mangan Æen fra Huus og Æiedom. Hvorfor Kong Friderik til Landets Gavn og Beste Lod gribe Værket an med Vogne, Folk og Heste, Og lod, saavidt man kom, den løse Sand besaae, At der, hvor intet var, nu voxer Græs og Straa. Vor Siette Kristian, vor Herlighed i Norden, Ved ham det ganske Værk til Ænde bragt er vorden; O! at hans Slægt og Sæd saa længe blive maae, Som man kan Støv og Sand omkring ved Havet faae! Om Nogen spørge vil og haver Lyst at vide, Paa hvem i dette Værk Monarken kunde lide? Da haver Amtmand Gram ei hvilet med sit Øie, Og Røhl som velfortient er lønnet for sin Møie.

Dette danske Vers er giort af den danske Poet Jørgen Friis, fordum Sognepræst i Helsingø i dette Herred. Den tredje Incription er paa Tydsk saaledes:

Schau, Leser! dieses grüne Landt, So du bis an die See sihest liegen, War neulich noch ein Meer von Sandt, So, wo der Wind sich hingewandt, Sandt-Wellen lies wie Berge fliegen; Die überschwemten Feld und Wald, Stroh, Acker, Wiesen, Dörffer, Hütten, Sah man im Sande ganz verschütten, Das überströmte Feld droht alsobald Dem nächst anliegenden mit gleicher Sands Gewalt, Bis König Friderich der Vierte Zu erst der Noth half ab. Dem Sande feste Gränzen gab. Und hin und wieder ihm mit grüner Kleidung zierte; Worauf Sein grosser Sohn, der Sechste Kristian, Das fehlende hinzu gethan. Bis er das schöne Werk vollführte, Dass izt der Sand, Der Seeland wolt verheeren. Als ein fruchtbares Land, Muss viele ??hiere nähren verehere so der Landes-Väter weisen Rath, Den Gottes Macht geschenkt hat, Und wänsche, dass ihr Stamm auf Ærden Mag wie der Sand am Meer und unvergänglich werden! Æs dampft der Fliege-Sand, Auf König Friderichs und Christians Geheist, Des Amptmanns Friderich von Grammes Fleiss, Und Røhls geübte Hand, Anno 1738.

Over dette Flyvesand, at det ei skal bryde op igien, holder Kongen altid en Inspekteur, som boer i Tisvilde. Paa dette store Fang har nu de sex omliggende Landsbyer fælles Græsning for deres Creature, saa

at her aarlig græsses 1000 Stykker Qvæg, Heste og Faar; men Sviin maae ei tillades her at gaae, at de ei skal rode Jorden op, og Sandet da skulle faae Luft til nogen Sandflugt igien.

4) **Tibirke-Sogn** er Annexet til Veibye-Kirke. Dertil hører Kirkebyen Tibirke, har 5 Gaarde, 4 Huse. Tibirke-Kirke var paa den ene Side næsten skyflet med Flyvesandet, saa at der var et Sandbierg af 13 Alens Høide, men blev siden Aar 1738 bortført. Til dette Sand at bortkiøre, med Tang at bedække det, og til Frøets Nedlæggelse, har en Kommando Soldater i nogle Aar arbeidet under Inspektør Raskes Opsigt. Tiisvilde har 10 Gaarde, 15 Huse. Paa Tiisvilde-Mark ved Stranden er Helens Kilde, som aarlig for sit helbredende Vands Skyld stærk besøges af Syge, og hvis Kildeblok hvert Aar indsamler 100 til 120 Rdlr. til Sognets Fattige. Noget derfra seer man St. Helenæ Grav med et Steengierde omkring. (See Wolfs Encomion Regni Daniae, pag, 522.) En Fierdingvei vesten for Tibirke-Kirke, tæt ned ved Stranden, har i fordem Tid staaet Asserboe-Slot, som Rigets Hofmester, den rige Poul Laxmann, har eiet i Kong Hanses Tid; men dette Slot med omliggende Landsbyer er ødelagt af Flyvesandet, hvorudover mange kalder det endnu Asserboe-Flyvesand. (See foran ved Ramløse-Sogn, Pag. 94.)

5) **Græsted-Sogn**, hvortil hører Kirkebyen Græsted eller Græsed, har 6 Gaarde, 8 Huse. Almue har 17 Gaarde, 18 Huse. Skouhuse ere 16 Huse. Haagendrup har 5 Gaarde, 2 Huse. Freboegaard er een Gaard. Tinkerup eet Boel. Rikkerhusene 4 Gaarde. Dunevelde har 2 Gaarde, 4 Huse. Strand-Æsbønderup har 4 Gaarde, 3 Huse. Stokkerupgaard een Gaard. Fillenstrup har en heel og 2 halve Gaarde, 4 Huse. Aggeboe-Skouhuse 2 Huse. Paarup har 8 Gaarde, 4 Huse. Tuelstrup har 4 Gaarde, 4 Huse, Holt har 3 Gaarde, 2 Huse.

6) **Maarum-Kirke** er Annexet til Græsted-Kirke. Dertil hører Kirkebyen Maarum eller Maaren, har 6 Gaarde, 5 Huse. Trudstrup har 4 Gaarde, 4 Huse. Tinghusene 14 Huse. Taagerup har 4 Gaarde, 5 Huse. Holgerskiøb er eet Huus. Æilstrup har 5 Gaarde, 4 Huse. Boelandt een Gaard, 3 Huse. Nellerød har 5 Gaarde, 4 Huse. Bor-

Borringholmshuse 5 Huse. Glarborg een Gaard, eet Huus. Børstrup er een Gaard. Kollerupgaard er een Gaard. Maarum-Mølle. Fugelsang-Huse 3 Huse.

7) **Helsing-Sogn**; hvortil hører Kirkebyen Helsing, har 10 Gaarde. 31 Huse. Ammendrup har 9 Gaarde, 5 Huse. Neiglinge har 10 Gaarde, 2 Boel, 23 Huse. Kirkebønder, 2 Gaarde. Hørbjerg har 6 Gaarde, 3 Boel, 20 Huse. Kiedrup har 5 Gaarde, 8 Huse. Langøe har 16 Gaarde, 20 Huse. Pibemølle, eet Huus. Kirkebonde, een Gaard, 6 Huse. Udi Kirken findes et rart Skilderie om Kristo, som en Munk har ført med sig fra Rom, men forærede det til Kirken, da han forandrede sin Religion, og blev Luthersk Præst. Udi Helsing-Sogn ere i alt 114 Huusfolk.

8) **Valdbye-Sogn** er Annexet til Helsing-Kirke. Dertil hører Kirkebyen Valdbye, har 18 Gaarde, 1 Boel og 27 Huse. Slettet har 4 Gaarde, 8 Huse. Vadshuse er 1 Boel og 2 Gaarde. Aggeboe har 3 Gaarde, 3 Huse. Boesegaard er een Gaard. Boesegaards Skovhuse har 6 Boel og 9 Gaarde. Nok hører til dette Sogn 2 Gaarde og 2 Huse af Møngebye udi Veibye-Sogn.

9) **Blidstrup-Sogn**, hvortil hører Ludshøi, har 3 Gaarde, 6 Huse. Hesselberg har 4 Gaarde, 9 Huse. Udsholt har 15 Gaarde, 22 Huse. Høielt har 8 Gaarde, 13 Huse. Rogeleie er 5 Fiskerhuse. Smidstrup har 6 Gaarde, 11 Huse. Bakkebjerg har 5 Gaarde, 5 Huse. Koldsbek har 10 Gaarde, 15 Huse.

10) **Søborg-Sogn**, hvortil hører Kirkebyen Søborg, har 15 Gaarde, 26 Huse, foruden Præstegaarden og Degneboligen. Dragstrup har 7 Gaarde, 16 Huse. Ferle har 4 Gaarde, eet Huus. Ferhøigaarde har 2 Gaarde, 4 Huse. Munkerupgaard er 2 Gaarde. Rødkilde har 2 Gaarde, ?? Huse. Passebekgaard er een Gaard. Bregnerød har 2 Gaarde og eet Huus. Hullerød er 2 Huse. Hesbjerg har 2 Gaarde, 3 Huse. Nakkehovet er een Gaard, 12 Huse, samt 2 Fyhrtaarne med 2 Huse til Fyhrforvalteren, nye opbygte Aar 1771. Bonnerup har een Gaard, eet Huus. Heiehuus er eet Huus. Strandbiørstrup har 2 Gaarde, 4 Huse. Fielenstrup har 5 Gaarde, 4 Huse. Nellerup er een Gaard. I fordum Tid skal

Søeborg-Bye have været en Kiøbstæd, og ved Byen er en Peninsel i Søeborg-Søe, hvor Søborg-Slot har staaet, paa hvilket Slot Dronning Helvig blev svanger med Dronning Margrethe, (see Holbergs Danmarks Riges Historie Tom. I. Pag. 465.) Af samme Slot sees endnu nogle Rudera af hugne Kampestenene, 3 Alen høie.

11) **Gilleleie-Sogn** er et Annex til Søeborg-Kirke. Dertil hører Kirkebyen Gilleleie, har 56 Gaarde, som er et stort Fiskerleie, hvis Beboere ere velhavende Folk. Dette Fiskerleie er beliggende paa Siøllands yderste nordlige Kant. Kirken er A 1556 af disse Fiskere selv bekostet og opbyggt; men Aar 1746 er den af ny paa Kong Kristian den Siettes Bekostning opbyggt.

12) **Æsbønderup-Sogn**. Dertil hører Kirkebyen Æsbønderup, har 6 Gaarde, 30 Huse. Udi Æsbønderup-Bye ligger et Sygehuus for Kronborg-Amt, stiftet Aar 1770 den 12te Octobr.; hvortil de, som blive Riddere af Dannebrog, give et Gratiale. Det har sin Chirurgus og Sygeopvartere, ligesom det Sygehuus i Hillerød for Frideriksborg-Amt. (See foran Pag. 74.) Vellingerød har 9 Gaarde, 13 Huse. Villingsbekhuse er 9 Boel, 3 Huse. Dronningemølle er een Gaard. Fabianshuus er eet Boel. Kasegaard er een Gaard. Hinsehau er een Gaard. Horegabshuus er een Gaard, 28 Huse. Æsrum-Kloster har i fordem Tid været et Cistercienser-Kloster, og er beliggende paa et behageligt Sted med Skov ved Æsrom-Søe. Det blev brugt i Kong Friderik den Fierdes Tid til Baraqver for et Kavallerieregiment, som der laae indquarteret; men nu er det indrettet til Kongens Stutterie. Af Klosterbygningerne er nu tilovers to gamle grundmurede Huse, af hvilke det ene har to Etager med hvelvede Kiældere; nu boer Regimentsskriveren her. Ved Esrom-Kloster ere 4 Huusmænd, og Vangehuse, 10 af adskillige Navne, samt Æsrom-Kroe. Æsrom-Mølle er een Gaard. Saltrup har 5 Gaarde, 8 Huse. Overup er een Gaard. Østrupbye, Hallindrupgaarde, Boserupgaard, Sebberupgaard, Taarupgaard, Reistrupgaard, ere alle afbrudte, og Jorden bruges til Kongens Stutterie. Der findes nu ved disse Steder allene 10 Huusmænd. Her i Sognet ligger den skønne store fiskerige Æsrom-Søe, som har sit Navn af Æsrom-Kloster. Nogle meene, at denne Søe har i gamle Dage været en Engbund, som blev slaet og høstet.

Kilde: Nicolay Jonge,

Kongeriget Danmarks chorografiske Beskrivelse.

Kiøbenhavn 1777

Johan Rudolph Thieles Bogtrykkerie og paa hans Forlag, boende i store Helliggieststrædet No. 150

Side 84 – 99.